

آنتونی کنی ترجمه رضایعقوبی

تاریخ فلسفه غرب

۲

فلسفه قرون وسطی

بنگاه ترجمه و نشر
کتاب پارسه

فهرست

مقدمه	۱۳
۱. فلسفه و ایمان: از آگوستین تا ابن‌میمون	۲۳
تاریخ از نگاه آگوستین	۲۷
دو شهر آگوستین	۳۳
تسلی‌های بوئتیوس	۴۳
فلسفه یونان در اواخر دوران باستان	۵۲
فلسفه در امپراطوری کارولنژی	۵۸
فیلسوفان مسلمان و یهودی	۶۶
ابن سینا و جانشینانش	۶۹
آنسلم کانتربری	۷۴
آبلار	۷۸
ابن رشد	۸۳
ابن‌میمون	۸۷
۲. حکمای مدرسی: از قرن دوازدهم تا رنسانس	۹۱
رابرت گروستست و آلبرت کییر	۹۴

۱۰ ■ تاریخ فلسفه غرب

- ۹۹ ..... قدیس بوناونتورا
- ۱۰۳ ..... توماس آکویناس
- ۱۱۷ ..... بعد از مرگ آکویناس
- ۱۲۲ ..... سیژه برابانی و راجر بیکن
- ۱۲۶ ..... دنزاسکاتس
- ۱۳۷ ..... ویلیام او کام
- ۱۴۴ ..... پذیرش او کام
- ۱۴۷ ..... محاسبه گران آکسفورد
- ۱۵۰ ..... جان وایکلیف
- ۱۵۴ ..... آن طرف تر از دانشگاه پاریس و آکسفورد
- ۱۵۸ ..... احیای افلاطون گرایی
- ۱۶۴ ..... احیای ارسطو گرایی

۳. منطق و زبان ۱۷۱

- ۱۷۱ ..... زبان از منظر آگوستین
- ۱۷۶ ..... منطق بوئتیوس
- ۱۸۱ ..... آبلار در مقام منطق دان
- ۱۸۷ ..... منطق الفاظ در قرن سیزدهم
- ۱۹۴ ..... گزاره ها و قیاس ها
- ۱۹۹ ..... اندیشه و زبان از نگاه آکویناس
- ۲۰۴ ..... تمثیل و اشتراک معنوی
- ۲۰۷ ..... منطق وجه گرا
- ۲۱۰ ..... زبان ذهنی او کام
- ۲۱۵ ..... صدق و استنتاج از نگاه او کام
- ۲۱۸ ..... والتر برلی و جان وایکلیف
- ۲۲۲ ..... منطق سه ارزشی در دانشگاه لوون

۴. معرفت شناسی ۲۲۷

- ۲۲۷ ..... شکاکیت، ایمان و معرفت از نگاه آگوستین
- ۲۳۱ ..... اشراق الهی از نگاه آگوستین

۲۳۴	اشراق از نگاه بوناونتورا
۲۳۷	شکل‌گیری مفهوم از نگاه آکویناس
۲۴۰	ایمان، معرفت و علم از نگاه آکویناس
۲۴۶	معرفت‌شناسی دنز اسکاتس
۲۴۹	معرفت شهودی و انتزاعی از منظر او کام
۲۵۳	۵. فیزیک
۲۵۳	زمان از نگاه آگوستین
۲۵۷	فیلوپونوس، ناقد ارسطو
۲۵۹	فلسفه طبیعی در قرن سیزدهم
۲۶۵	بی‌نهایت بالقوه و بالفعل
۲۷۱	۶. مابعدالطبیعه
۲۷۲	موجود، ماهیت و وجود از نگاه ابن‌سینا
۲۷۸	قوه و فعلیت از نگاه آکویناس
۲۸۶	مابعدالطبیعه دنز اسکاتس
۲۹۴	تقلیل‌گرایی او کام
۲۹۹	وایکلیف و جبر‌گرایی
۳۰۳	۷. نفس و ذهن
۳۰۳	حیات درونی از نگاه آگوستین
۳۱۰	اراده از نگاه آگوستین
۳۱۴	عقل فعال در تفکر اسلامی
۳۱۶	خیال و عقل از نگاه ابن‌سینا
۳۲۲	علم النفس ابن‌رشد
۳۲۶	حواس و عقل از نگاه آکویناس
۳۳۲	اراده از نگاه آکویناس
۳۳۷	اسکاتس علیه آکویناس
۳۴۱	او کام علیه اسکاتس
۳۴۴	نفس از نگاه پامپوناتزی

۳۴۹	.....	۸. اخلاق
۳۵۳	.....	دروغ، قتل و ارتباط جنسی از نگاه آگوستین
۳۶۰	.....	آبلار و اخلاق نیت
۳۶۴	.....	نظام اخلاقی آکویناس
۳۶۹	.....	آکویناس در مقام فیلسوف اخلاق
۳۷۴	.....	قانون الهی از نگاه اسکاتس
۳۷۸	.....	اخلاق او کام
۳۸۱	.....	۹. خدا
۳۸۱	.....	خدای آگوستین
۳۸۸	.....	علم پیشین خداوند از نگاه بوئیوس
۳۹۱	.....	الهیات سلبی اریجن
۳۹۴	.....	براهین فلاسفه اسلامی در اثبات وجود خدا
۳۹۷	.....	برهان آنسلم در اثبات وجود خداوند
۴۰۲	.....	قدرت مطلق خداوند از نگاه دامیانی و آبلار
۴۰۵	.....	علم مطلق الهی از نگاه گروستست
۴۰۸	.....	علم ازلی و قدرت خداوند از نگاه آکویناس
۴۱۲	.....	براهین آکویناس در اثبات وجود خداوند
۴۱۵	.....	برهان مابعدالطبیعی اسکاتس در اثبات موجود نامتناهی
۹۱۴	.....	علم پیشین الهی از نگاه اسکاتس، او کام و والا
۴۲۳	.....	جهل آموخته شده نیکولاس کوزابی
۴۲۷	.....	وقایع‌نگاری
۴۲۹	.....	فهرست اختصارات
۴۳۵	.....	کتاب‌شناسی
۴۴۷	.....	واژه‌نامه
۴۵۳	.....	نمایه

فلسفه و ایمان: از آگوستین تا ابن‌میمون

در جلد نخست این تاریخ فلسفه، تکامل فلسفه در جهان باستان را تا تغییر دین قدیس آگوستین در پایان قرن چهارم میلادی دنبال کردیم. زندگی آگوستین نقطه عطفی در تاریخ اندیشه‌ها است. او در اوایل زندگی‌اش، از جانب منابع متعددی جذب سنت‌های فلسفی متنوع، مخصوصاً سنت افلاطونی شد، چه قرائت شکاکانه آکادمی جدید و چه قرائت مابعدالطبیعی نوافلاطونی از افلاطون. پس از اینکه به دین مسیحیت درآمد، تعدادی رسائل حجیم نوشت که ترکیبی از اندیشه‌های یهودی، یونانی و مسیحی بودند و پیش‌زمینه هزاره بعدی تفکر فلسفی غرب را فراهم آوردند.

از دیدگاه فلسفی، پربرترین دوره زندگی آگوستین درست قبل و بعد از غسل تعمید او در عید پاک سال ۳۸۷ است. او در فاصله بین تغییر دین و غسل تعمیدش، با دوستان و اعضای خانواده در کاسی‌سیاکون^۱، منطقه‌ای خوش آب و هوا در شمال میلان، ماه‌ها به نحو خصوصی خود را آماده می‌کرد. او در این دوره چند اثر تالیف

---

1. Cassiciacum

کرد که مثل اینکه رونوشت کلمه به کلمه مباحثه‌های زنده آنان است. مخصوصاً علیه آکادمیان^۱ که غلط و درست شکاکیت آن‌ها را غربال می‌کند.

آگوستین یک گونه هنری جدید هم ابداع کرد که آن را «حدیث نفس»^۲ می‌نامید. او گفتگوهای خودش با خودش را می‌نوشت که در آن دو شخصیت به نام آگوستین و عقل حضور دارند. عقل از آگوستین می‌پرسد که دوست داری چه بدانی. آگوستین پاسخ می‌دهد: «می‌خواهم خدا و نفس را بشناسم.» «دیگر چه؟» «دیگر هیچ»^۳.

عقل به او وعده می‌دهد که خدا را به همان وضوحی در ذهن او ظاهر کند که چشمانش خورشید را می‌بیند. برای انجام این کار، چشم روح باید کاملاً از میل به تمام چیزهای فانی پاک شود. آگوستین در این مکالمه به طلب ثروت، جاه و شهوت پشت پا می‌زند (ترک شهوت به وضوح شرح داده شده است). عقل به وعده نشان دادن خدا عمل نمی‌کند ولی به آگوستین برهانی ارائه می‌دهد که نامیرایی نفسش را اثبات می‌کند. مفهوم حقیقت را ببین. چیزهای حقیقی از بین می‌روند اما خود حقیقت جاودان است. حتی اگر جهان از هستی ساقط شود، باز هم این حقیقت وجود دارد که جهان از هستی ساقط شده است. اما جایگاه حقیقت در نفس است، پس نفس هم مثل حقیقت باید جاودان باشد.^۴

آگوستین پس از غسل تعمید، یک سال و نیم در ایتالیا ماند. در این دوره رساله مختصرتری درباره جاودانگی نفس و نیز یک اثر مهم‌تر یعنی درباره اختیار^۵ را به رشته تحریر درآورد که در جلد قبلی تاریخ فلسفه حاضر دیدیم. در ۳۸۸ به آفریقا برگشت و آنجا چند سال یک زندگی نجیبانه شخصی در حومه شهر تاگاست^۶ داشت. در ۳۹۱ شغل نهایی خود را پیدا کرد و به کشیشی منصوب شد. کمی بعد اسقف هیپو در الجزایر شد و تا زمان مرگش در ۴۳۰ آنجا اقامت داشت.

1. *Contra Academicos*

2. *soliloquy*

3. S 1. 2. 7

4. S 1. 15. 28, 2. 15. 28

5. *On the Freedom of the Will*

۶. Tagaste اکنون سوق اهراس در الجزایر. - مترجم.

بیشتر آثار عمده او در این دوره از زندگی اش نوشته شدند. او نویسنده‌ای پرکار بود و آثاری که از خود به جا گذاشته است به پنج میلیون کلمه می‌رسند. بیشتر نوشته‌های او را موعظه‌ها، تفسیر کتاب مقدس و رسائل بحثی درباره الهیات یا نظام کلیسا تشکیل می‌دهند. او دیگر در زمینه فلسفه، مطلبی نوشت که با آنچه در سال‌های مسیحی شدنش نوشت، قابل مقایسه باشد. اما تعدادی از آثار اصلی او شامل مطالبی هستند که از نظر فلسفی بسیار قابل توجه‌اند.

اگوستین در سال ۳۹۷ کتابی به نام اعترافات^۱ نوشت: گفتگویی دعا مانند با خدا که جریان زندگی او را از کودکی تا زمان مسیحی شدنش، ترسیم می‌کند. این کتاب یک زندگینامه خودنوشت عادی نیست، هر چند نمونه‌ای اساسی از این نوع زندگینامه نوشتن است. این کتاب در کنار اینکه منبع اصلی دانسته‌های ما از دوران قبل از اسقف شدنش است، تأملات فلسفی هم در ضمن آن آمده است و به یک رساله کامل درباره ماهیت زمان ختم می‌شود. سبک دلربای این کتاب آن را معروف‌ترین اثر اگوستین کرده است.

اگوستین بین سال‌های ۴۰۰ و ۴۱۷ روی شاهکار دیگر خود با عنوان درباره تثلیث^۲ کار کرد که شامل پانزده کتاب است. نخستین کتاب‌های این رساله تا حد زیادی به تحلیل آن دسته از متون مرتبط با کلیسا و کتاب مقدس می‌پردازند که درباره راز سه شخص در خداوند یکتا نوشته شده‌اند.

آنچه فلاسفه بیش از هر چیز در خور توجه می‌دانند، توصیف دقیق او از روانشناسی انسان است که در آخرین کتاب‌ها وقتی به کار گرفته است که می‌خواهد برای تثلیث آسمانی که در قلب‌ها و اذهان مردان و زنان است، تمثیلی بیاورد.^۴

---

1. *Confessions*

۲. ن. ک. فصل پنجم.

3. *On the Trinity*

۴. ن. ک. فصل هفتم.

تاریخ از نگاه آگوستین

حجیم‌ترین و پر زحمت‌ترین اثر آگوستین، شهر خدا^۱ است که از سال ۴۱۳ تا ۴۲۶ روی آن کار کرد. او زمانی این کتاب را نوشت که امپراطوری روم در خطر حملات پیاپی اقوام وحشی بود. این کتاب اولین اثر بزرگی بود که تفکر مسیحی و تفکر قدیم را با هم ترکیب می‌کرد. عنوان کتاب تلویحا این نکته را در بر دارد. در اناجیل مسیحی بسیار درباره پادشاهی خداوند سخن رفته است؛ ولی الگوی نهاد سیاسی در یونان و روم نه پادشاهی بلکه شهر بود. حتی امپراطورها مایل بودند که خود را نخستین شهروندان شهر بدانند؛ و مارکوس اورلیوس، امپراطوری که فیلسوف بود، معتقد بود شهری که باید بیش از همه شهرها دوست داشت، شهر زئوس است. شهر خدا، عیسی مسیح، پادشاه مصلوب یهودیان را در راس دولت شهر آرمانی فلسفه غیر مسیحی قرار می‌دهد.

آگوستین مثل کاری که ارسطو در مابعدالطبیعه کرد، تاریخ فلسفه را از زمان‌های دور، از طالس بررسی می‌کند و نشان می‌دهد که فلاسفه قبل چگونه به حقیقتی که او اکنون ارائه می‌کند، نزدیک شدند اما به آن نرسیدند. اما در حالی که ارسطو عمدتاً متوجه نظریه‌های فیزیکی پیشینیان خود بود، آگوستین بیش از هر چیز به الهیات فلسفی آنان می‌پردازد- به الهیات «طبیعی» آنان و این نامی است که خود بر نظریه‌های آن‌ها نهاد و عبارتی را رواج داد که تاریخ بلندی پیش روی خود داشت.^۲ آگوستین در سرتاسر کتاب، تعالیم مسیحی را دوشادوش بهترین تعالیم فلسفه باستان می‌آورد. مخصوصاً در کنار نوشته‌های مورد علاقه‌اش یعنی نوشته‌های نوافلاطونی که آن‌ها را تقریباً مسیحی قلمداد می‌کند. در زیر یک مثال جذاب در این باره می‌آوریم:

افلوپین برای نشان دادن اینکه مشیت خدا- که زیبایی او فراتر از بیان است و فقط در عقل قابل مشاهده است- حتی شامل چیزهای پست و زمینی هم می‌شود، از زیبایی گل‌ها و برگ‌ها بهره می‌برد. او استدلال می‌کند که این اشیا رانده شده محکوم به زوال سریع‌اند و نمی‌توانند چنین الگوهای ظریفی را به نمایش بگذارند. مگر اینکه اشکال خود را از

1. *The City of God*

2. DCD VIII, 1-9